

ОФІЦІЙНИЙ ВІДГУК
на дисертацію Романова Сергія Миколайовича
«ЕТИКО-ЕСТЕТИЧНА СИСТЕМА ЛЕСІ УКРАЇНКИ І
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНТЕКСТ ЕПОХИ»
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філологічних
наук зі спеціальностей 10.01.01 – українська література
та 10.01.06 – теорія літератури

Період раннього модернізму в історії української літератури із нездоланною силою вабить до себе сучасних літературознавців. Енергія модернізаційних процесів у різних галузях суспільного життя, якими позначився злам ХІХ-ХХ ст., домінування філософії ірраціоналізму та відкриття неймовірної складності психічного життя людського суб'єкта, зародження соціології та психології, дещо запізнілі внаслідок колоніального статусу країни державотворчі прагнення українців – усі ці чинники призвелися до численних творчих забурень та вибухових подій в українському літературному процесі: поява яскравих самобутніх персоналій; перші в українській літературі літературні маніфести та гуртування письменників на підставі спільних естетично-стильових преференцій; виразні прагнення інтегруватися в європейський літературний контекст та орієнтування на актуальні світові тенденції в розвитку літератури; дбання при цьому про національну самобутність та визвольні інтенції (соціальні, національно-політичні, феміністичні) тощо.

Обрана С. Романовим тема дослідження в цьому контексті важлива й актуальна, оскільки декларує загострення уваги на одній з ключових постатей українського раннього модерну – Лесі Українці у творчій взаємодії з іншими митцями її літературного покоління. Об'єкт дослідження формулюється амбіційно й досить широко: «психобіографія і творчість Лесі Українки та близького / суголосного кола митців: О. Олеся, М. Коцюбинського, В. Стефаника, Л. Старицької-Черняхівської, О. Кобилянської» (С. 23). Розгляд творчої сильвети Лесі Українки з акцентом на компаративному «взаємонасвітленні» (авторський термін С. Романова) із творчими та

особистими поставами сучасників є справді новою стратегією осмислення як творчості письменниці, так і літератури того періоду, демонструючи системність та універсалізм модерних естетичних пошуків.

Перший розділ дисертації «Методологічні і теоретичні засади дослідження раннього українського модернізму» виявляє методологічні пріоритети дослідника. Насамперед, це контекстualізація творів у письменницьких психобіографіях, взаємопливах, естетичних виборах та боротьбі літературних поколінь. Важливе значення надається взаємовідношенню творів і персоналій та їх участь у формуванні літературного процесу й канону доби. Стиль мислення дослідника в цьому розділі культурно-історичний, тенівський, коли ключем до розуміння естетичних явищ обираються культура та « дух епохи ». Саме тому, очевидно, у поле його аналітичної уваги в пункті 1.1. «Період в історії літератури: контролерсії об'єкта» потрапили насамперед дефінітивні, оглядові та узагальнювальні праці С. Павличко, Я. Поліщука, Т. Гундорової, М. Моклиці, В. Моренця, С. Хороба, С. Яковенка, присвячені означенням раннього модернізму як естетичного явища та періоду в історії української літератури. Реферування цих праць із високим індексом цитувань упродовж останніх двох десятиліть певною мірою видається зайвим, а сам пункт щодо контролерсійності означень періоду раннього модернізму – конвенційним і вимушеним. Тим більше, що сам дослідник визнав іще у «Вступі», що «в науці досягнуто консенсусу щодо надважливого значення доби зламу століть» (С. 21). Аналогічного консенсусу, як мені видається, досягнуто і в означенні періоду раннього модерну в цілому.

Натомість увесь обсяг різночитань письменницьких метатекстів дослідник ніби виносить за дужки, підіймаючись над динамічною мапою обраного періоду та вихоплюючи із нього окремі аспекти світоглядні, етичні, художньо-естетичні, історичні чи філософські, котрі потребують, на його погляд, докладнішого висвітлення. Щоправда, деякі з цих аспектів вже були означені в працях інших науковців – що й не дивно, бо творчість Лесі Українки в останні десятиліття, як слішно зауважує С. Романов, «вивчена в науці з

особливою ретельністю» (С. 21). Розмаїття інтерпретаційних стилів, безпосередньо застосованих до текстів (екзистенціалізм, міфо-архетипна критика, семіологія, психоаналіз та ін.) й присвячені їм праці згадуються лише принагідно, навіть коли йдеться про дослідження, безпосередньо присвячені творчості Лесі Українки, яку С. Романов ставить у центр ранньомодерного канону. Скажімо, екзистенціалістські прочитання новелістики В. Стефаника, або численні інтерпретації таких, безумовно, знакових текстів, як «Лісова пісня» Лесі Українки, «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського чи щоденники О. Кобилянської.

Обрана дослідницька стратегія зрозуміла, бо дисертант намагається концептуально структуризувати епоху, побачити її панорамно й цілісно та передати її етико-естетичну системність через набір таких бінарних опозицій, як: периферія / центр, талант / геній, жіноче / чоловіче, ірраціональне / раціоцентричне, модерне / традиціоналістське (народницьке) тощо. Саме тому в другому пункті першого розділу «Структуризація об'єкта. Соціокультурні поля традиційного та модерного» культурно-історичний стиль письма збагачується термінами із простору структуралістського, герменевтичного та культурно-антропологічного. Дослідник вдається зокрема до поняття соціокультурного поля, за допомогою якого прагне систематизувати чинники, котрі формують традиційну та модерну моделі культур із притаманними їм парадигмами соціальних постав, письменницьких онтологій та мистецьких пошуків. Услід за М. Фуко, він підкреслює важливість «нелінійного, нееволюційного розуміння літератури як руху, помереженого лакунами, розривами, зупинками, стрибками й кризами» (С. 41).

Безумовно, що в такому панорамному й нелінійному баченні літературного процесу особливого значення набуває боротьба літературних поколінь – оскільки це найбільш динамічна й наділена високим енергетичним потенціалом складова літературного процесу. Тому в пункті 1.3. «Об'єкт у ракурсах генераційного підходу. Поетика і канон» цей чинник також означується як важливий методологічний аспект дослідження, дотичний до

таких проблем, як: літературний діалог із поколінням українофілів-народників; стадіальність у стильовому становленні самого модернізму (натуралізм, неореалізм, неоромантизм, символізм, експресіонізм); синхронна ієрархізація персоналій і текстів з огляду на естетичну вартість створеного.

Підсумовуючи зміст першого, заявленого як методологічний, розділу, хочеться зауважити, що означена в ньому система понять не покриває з усією вичерпністю аналітичні стратегії наступних розділів. Завдяки чому певною мірою втрачається відчуття методологічної цілісності дослідження, а самому дослідникові доводиться ще й під кожен окремо розділ підводити іншу теоретико-методологічну базу: екзистенціалістську, постколоніальну, гендерну, біографічно-психоаналітичну тощо.

Другий розділ дисертації «Стильові збурення доби. Леся Українка і Олександр Олеся» складається із двох аналітичних блоків, присвячених порівняльному «взаємонасвітленню» творчих постатей Олександра Олеся та Лесі Українки в ліриці та драматургії. Перший пункт розділу «Поети «злиденних часів». Мистецькі авторефлексії як шлях самоозначення» складають глибокі дослідницькі міркування щодо місії поетів у позбавлених державності національних спільнотах, творче служіння яких розривається між двома полюсами: бути співцем-трибуном, поводиром для сліпого та оспалого натовпу співвітчизників, чи бути жерцем чистої краси і творити для вузького кола обраних людей з виробленим естетичним смаком. Відстежені у віршах мистецькі самоозначення та ідеали Лесі Українки й О. Олеся демонструють повсякчасні хитання то в один, то в інший бік. Досить часто образною підсвіткою для розуміння поетичного призначення в обох письменників постають біблійні тексти й актуалізується романтична концепція співця-медіатора, що не менш активно розроблялася також і символістами. Обом поетам знайомі були стани межові, а покликання митця сприймалося у мінорних тонах. Проте дослідник здійснює посутнє розрізнення між поетами, очевидно, на основі спроможності працювати у піднесеному творчому регістрі,

що вдавалося для осягнення Лесі Українці «у безмежжі потуги, а Олесь у скінченності сили здобутого, та не подоланого рівня» (С. 189).

Певною мірою погоджуючись із наведеним розрізненням, мушу зауважити надмірну заангажованість дослідника творчою постаттю Лесі Українки та її текстами, які розглядаються як канонічний взірець. Адже сила мистецтва у різноманітті, й навряд чи доречно зважувати на критичних терезах невимушенну імпресіоністику лірики О. Олеся та піднесене напруження творчого самовираження Лесі Українки. Обидва літературні явища, на мій погляд, є самодостатніми і самоцінними, і з погляду читацької рецепції та прихильності мають широкі кола шанувальників. Зрештою, якби все розмаїття української модерністичної лірики уніфікувати виключно до мотивів, тематики і форм, апробованих Лесею Українкою, то такий панорамний краєвид втратив би на розмаїтті барв та тонів.

Натомість у просторі драматургії С. Романов схиляється урівнювати цих письменників, вбачаючи за їхніми текстами універсальну історію психологічної індивідуації людини у її найвищих саможертових проявах, чому присвячує підрозділ 2.2. «Драма пристрастей – драма ідей у художніх практиках Лесі Українки й О. Олеся». У цій частині роботи дослідник вказує на архетипну універсальність сюжету про духовне покликання та послідовне становлення особистості, котра ступає шляхом боголюдини. Образні втілення цієї теми розглядаються у драмах «Осіння казка» й «Одержанма» Лесі Українки та «По дорозі в казку» О. Олеся. Жанр казки в усіх випадках постає маркером сюжету про духовну трансформацію. Щоправда, в «Осінній казці» запропоновано іронічний модус цієї історії, а в центрі зображення – герой, котрий деградує. Проте всі згадані сюжети дослідник поміщає в нішу символістської драми поруч М. Метерлінка, Г. Гауптмана, Г. Ібсена, Л. Андреєва.

Екзистенційну драму «інакшості», на яку приречено людську особистість волею фатуму, розглянуто в параграфі 2.2.2. «Божевілля і психологія Іншого: «Блактина троянда» – «Танець життя» / «Трагедія серця». Означена тема цінна постановкою питання – котре сягає ще часів середньовіччя своєю діалектикою

духовного і тілесного, коли тілесні недуги тлумачилися як матеріальний вияв хворої душі, і навпаки. У розглянутих дослідником драмах ця діалектика екстраполюється на все людство, постає рухомим та універсальним дзеркалом, котре виявляє рокованість кожної людини на неповноту й екзистенційні розриви. Відрізняються лише способи пристосування до такого стану буття: неприйняття дарованої згори долі або ж лицедійство, ігрове самовідчуження від накинutoї долею маски, яку бачать інші. В ході аналізу дослідник порушує також низку інших психоекзистенційних питань: покликання, ідентичності та вірності собі, ставлення людини до смерті тощо.

Таким чином, Леся Українка та Олександр Олесь, в оцінці С. Романова, співпадають інтенціями до моделювання складних моментів психічної індивідуації особистості в драматургії, проте відрізняються ступенем реалізованості та самозречення у служінні Музі в ліричних творах. Пункти співпадіння вводять читача дослідження у метанаратив епохи – простір наскрізних тем, мотивів, проблематики та художніх шляхів їх втілення, притаманних ранньому модерну.

Наступний третій розділ «Метанаратив епохи: Леся Українка в колі прозайків-модерністів (Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник)» продовжує й поглиблює аналіз творчого спілкування письменників на тлі епохи. Михайла Коцюбинського та Лесю Українку дослідник ставить поруч як митців, зasadничо зорієнтованих у своїй творчості на творення культурних продуктів для інтелігенції. Важливе підкреслення, що обоє письменників належать до покоління, якому попередники залишили чітке усвідомлення національної ідентичності. Тому для них їхня «українськість» – «це вже не розвага, не хобі, й не науковий інтерес, а природний стан, що дозволяє почуватися вільним і рівним цілому світові» (С. 282). Таке внутрішнє звільнення від колоніального статусу вивільнило також творчі первні, котрі в обох письменників визначалися не намаганнями довести національну повносправність українців чи прагненнями писати «на злобу дня», а зasadничою для митця потребою самовираження та промовляння до душ сучасників як до рівних собі.

Характерно, що підрозділ 3.1. «Леся Українка – Михайло Коцюбинський. Естетика канону» пропонує дві відмінні перспективи бачення митців. З одного боку, дослідник прописує їхні світоглядні позиції з огляду на громадсько-політичну діяльність та розуміння власної місії як письменників, демонструючи глибинну спільність у бутті «артистичними організмами», попри відмінні обставини життя та можливості для творчої самореалізації. Друга перспектива – вже суто літературна, запропонована в параграфі 3.1.2. «Лісова пісня» і «Тіні забутих предків»: етнічно-стихійне і/як модерно-культурне», підтверджує і посилює лінію психобіографічну, демонструючи спільне «вломлювання» (С. 283) в народницький канон позірно «селянськими» сюжетами, та модерні переформатування й трансформації його зсередини через інтенцію до вираження психічного життя людини в межових ситуаціях, котре в обох випадках зодягається в поліфонічні образно-міфологічні шати. Така спрямованість письменницьких намірів споріднює їх у творчій настанові повсякчас «виявляти власну сутність і присутність» (С.18 автореферату) на противагу попередній народницько-реалістичній літературній традиції, коли письменник прагнув бути «всеобіймаючим оком» для навколошнього світу.

Взаємодію з Василем Стефаником у контексті модерного метанаративу дослідник означує у підрозділі 3.2. «Леся Українка – Василь Стефаник. Канон і етика». Тут знову входить у гру зіставлення психобіографічне: порівнюються темпи творчого становлення і ритми продуктивності та непродуктивності, періоди наростання і спаду натхнення, зіставляється письменницьке візіонерство та виводиться екзистенціал страждання як домінантна тема й естетична категорія у літературних текстах письменників. Попри відмінне соціальне походження й життєві обставини, відмінні теми та матеріали для творчості, письменники подаються як глибинно споріднені спрямованістю на розкриття екзистенційної проблематики, котра виявляється спільною в покутських селян, зображеніх Стефаником, та в античних чи біблійних героїв, змодельованих Лесею Українкою. Для увиразнення суголосся та взаємоперетинів художніх систем письменників С. Романов дуже влучно

послуговується стусівським поняттям «випростування» як характеристикою саморозвитку літературних героїв від стану гріха чи зради себе через пізнання, прийняття і жертву до постання героя-мученика та праведника.

Дослідник наголошує, що «поетизація трагічного» в творчості обох письменників зумовлена глибоким вчуванням в болісні аспекти людської екзистенції – особливою формою переживання і співпереживання того, про що пишеться. Цю тезу можна прочитати як певною мірою наївну, бо поміж митцем та «ширими переживаннями» завжди перебуває «скляний екран» художньої форми, спроектувавшись на яку, живе переживання тратить на широті і природності, трансформуючись у культурний знак. І так звані «муки творчості» митців більше пов’язані, на мій погляд, із пошуком адекватних прийомів для самовираження, аніж безоглядним розчиненням у колективних стражданнях людства. Хоч і варто визнати, що в долях обох письменників не бракувало й страждань індивідуальних. Зрештою, дослідник точно ідентифікує відмінні стратегії в мистецькому зглибленні буття: Леся Українка від універсальних загальнолюдських сюжетів і типів рухається до вирішення індивідуальних проблем, близьких їй як особистості та її добі, а В. Стефаник навпаки в долях «маленьких людей» вміє роздивитися шлях універсального духовного пошуку і катарсис.

Четвертий розділ дослідження «Жіноча присутність у топосах модерного часу. Леся Українка та її літературні посестри (Ольга Кобилянська, Людмила Старицька-Черняхівська)» присвячено творчому «взаємонасвітленню» Лесі Українки з іншими жінками в контексті ранньомодерного літературного процесу. З Людмилою Старицькою-Черняхівською її споріднює родинний код української гербової шляхти та причетність до літературно-мистецького середовища. Будучи обидві сформованими як особистості та мисткині у культурно-виробленому оточенні київських українофілів, письменниці проте по-різному вступають у протистояння зі старшим поколінням письменників (причому протистояння ці відбуваються буквально на рівні батьківських родин: у випадку Лесі Українки з матір’ю-письменницею, а в випадку Людмили

Старицької-Черняхівської з батьком). Якщо Людмила Старицька більш самобутньо заявляє про себе на зорі становлення свого таланту, то Леся Українка демонструє поступовий еволюційний хід та нарощування художніх потуг. Відповідно в подальшому перша зійшла на конвенційний народницький шлях, символічно зрадивши свою молодечу прихильність до модернізму, що виявилося зокрема й у симпатіях, які письменниця віддає соціальній драмі порівняно з символістською та настроєвою у своїх теоретичних розмислах про сучасну драматургію («Двадцять п'ять років українського театру»). Натомість Леся Українка досить повільно долає літературну залежність від стилю попередників, зате її естетичний вибір виявляється тривкішим і послідовнішим, аніж у її подруги, і ним вона більш виразно ідентифікує себе з новим поколінням митців. С. Романов цікаво й продуктивно зіставляє пошук обома письменницями творчої ідентичності в концептообразі Сапфо, художнє опрацювання якого виражає притаманну модернізму ідею самопосвяти митця у його служінні красі. Причому через образ прототипу підкреслюється жіноча версія такої самопосвяти. Щоправда, якщо у літературному трактуванні Лесі Українки образу Сапфо в жертву мистецтву приносяться і кохання, і життя, то у версії Людмили Старицької-Черняхівської – мистецька слава покладається на вівтар родинного життя.

Літературне й особисте товарищування з Ольгою Кобилянською, розглянуте в підрозділі 4.2. «Леся Українка – Ольга Кобилянська. В осерді канону» демонструє глибоке онтологічне й ціннісне співпадіння письменниць по лінії: фемінізм – модернізм – служіння мистецтву. Дослідник влучно диференціює фемінізм ранньомодерніх письменниць від феміністок старшого українофільсько-народницького покоління, як, напр. Марко Вовчок, Н. Кобринська, Олена Пчілка та ін., наголошуючи на необхідності не стільки освоєння чи імітації жінкою в літературі чоловічого стилю письма, як вироблення власного голосу чи жіночого наративу. Попри менш виражену інституційну самоорганізацію, письменниці молодшого покоління справді здобулися на більші індивідуальні літературні досягнення в цій справі. Хоч

варто визнати також і те, що літературна творчість попередниць з різних причин (неготовність читачів і критики до сприйняття модерних експериментів, застування творчого таланту громадськими поставами авторок, упереджене сприйняття з боку сучасників-чоловіків тощо) ще й дотепер належно не досліджена, і замість повноцінних письменницьких сильвет ми маємо здеформовані, стереотипно обітнуті схеми. Хочеться відзначити особливу проникливість міркувань дослідника-чоловіка в параграфі 4.2.2. «Народження жінки: у проекціях статі», де закцентовано різні форми соціальних виключень творчо обдарованої жінки як Іншої, як і різні форми жіночого бунту та несприйняття нашими письменницями Н. Кобринською, О. Кобилянською, Лесею Українкою такого стану речей. Вдаючись до начебто відомих і не раз проінтерпретованих біографічних фактів, С. Романов всебічно демонструє ті щоразу принизливі та знецінювальні для творчих особистостей ситуації відчуження, знечулення, грубої об'єктивізації чи порожньої глорифікації тощо, у які поставлені були українські письменниці зламу століття. Тому таким рятівним постає товаришування Лесі Українки та О. Кобилянської, у якому вони знаходили глибинне порозуміння, взаємне відзеркалення, підтримку, а завдяки цьому і можливість особистого та творчого вивершення.

Як і кожна неординарна праця, дисертація викликає низку роздумів, суб'єктивних незгод, побажань. Крім зазначених вище зауважень, деякі й інші тези дослідження викликають сумніви чи принаймні провокують до дискусійного обговорення.

1. Для прикладу, шановний дисертант вже у вступній частині роботи зауважує: «Вінцем культурного пієтету і масової глорифікації постає її (Лесі Українки) долучення до головного канону поруч (або обіч) Т. Шевченка й І. Франка. Так письменниця відривалася від свого літературного покоління» (С. 21). Така «глорифікація» (а судячи зі змісту розділу про творчу й особисту взаємодію Лесі Українки з О. Кобилянською дослідник цього теж свідомий) досить сумнівна, бо не в останню чергу пов'язана з кон'юнктурним пристосуванням означених письменницьких персоналій до різного типу

ідеологій: соціал-демократичної, націоналістичної, феміністичної. І глорифікація в такому контексті перетворюється на схематичне й редукціоністське моделювання культурного іміджу, який відповідає тій чи іншій ідеології.

2. Структура дослідження шановного Сергія Романова побудована на типологічних зіставленнях, і в описі теоретико-методологічної бази роботи згадується компаративний метод, а отже, дослідник тяжіє до цінностей сучасної компаративістики, зокрема й принципу інклюзивності. Проте в роботі виразно читається центрованість на постаті Лесі Українки й заангажованість дослідника-лесезнавця. Інші автори з тих чи інших причин відходять в тінь. Так, для прикладу, викликають сумніви висновки дослідника щодо переваг лірики Лесі Українки над лірикою Олександра Олеся, теза про особисте домінування над Ольгою Кобилянською, котра «завершила своє звільнення через подругу» (С. 390) тощо. Загалом, оперування бінарною опозицією «центральне/другорядне» в дослідженні С. Романова видається подекуди надміру жорстким, а намагання визначити канонічний центр – центральні постаті, центральні твори – не зовсім доречним щодо досліджуваного матеріалу, оскільки період раннього модернізму, вже за визначенням, є дифузним, різноспрямованим за стилевими й тематичними пошуками, індивідуально закценттованим. Це яскравий приклад періоду розпорощення в літературі, шукати центрів і канонів у якому складно, і мабуть, марно.

3. Дещо дисонують із, в цілому, дуже самобутніми міркуваннями дослідника над різними аспектами українського передмодерну переказування стереотипних і навіть міфотворчих ідей в ході інтерпретації деяких моментів психобіографії Лесі Українки. Саме таке враження справляє, для прикладу, багаторазове підкреслення в ході усієї роботи фатального значення т.зв. «мінської історії» в житті Лесі Українки та історії її особистих почуттів до С. Мержинського. Насправді фатальність всієї цієї історії досить відносна, а то й романтично довигадана дослідниками, і хтозна, чи не варто вбачати в цьому так само радянський кон'юнктурний слід – перебільшення прив'язаності жінки

до чоловіка-соціаліста і перебільшене медійне та літературознавче розкручування саме цього «любовного сюжету» в житті письменниці. Зважаючи на повільну й поступову творчу і світоглядну еволюцію письменниці, у її житті не могли мати місце такі фантастичні переломи, як ніч смерті С. Мержинського, як і перехід до великих драматичних форм навряд чи стався наслідком чудесного перетворення авторки за ту ніч, а був натомість наслідком понад десятирічної праці над самоосвітою та вдосконаленням технік художнього самовираження в літературі.

Загалом же дисертація Сергія Романова пропонує оригінальну теоретико-методологічну і водночас інтерпретаційну модель прочитання українського літературного процесу доби раннього модернізму, котра ефективно втримує стереометричний баланс чинників культурно-історичних, психо-біографічних, екзистенційно-онтологічних, творчих, гендерних. Залучені до наукового обігу, проаналізовані та проінтерпретовані наукові й художні тексти демонструють перспективність використаної в дослідженні комплексної методології, уводять в українське літературознавство продуктивні й провокативні ідеї, викликають на дискусію, що є безперечним позитивом. Наукова новизна дослідження попри високу наукову популярність обраних об'єктів, не викликає жодних застережень чи сумнівів.

Засвідчує також ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

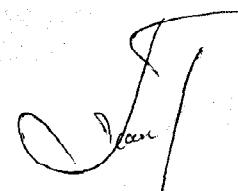
Наукова робота Сергія Романова є оригінальним та самостійним дослідженням. У ній представлено науково обґрунтовані положення, вона містить новизну висновків і практичну цінність. Актуальність запропонованого дослідження є незаперечною. Вважаю, що дисертація С. Романова є безсумнівним науковим внеском у теорію літератури та історію української літератури, розширює, узагальнює й поглибує знання з теорії літератури та історії української літератури, формує нову наукову парадигму в літературознавстві.

Дисертація відповідає усім вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.). Солідний список публікацій (46 фахових літературознавчих статей), широка апробація на українських та міжнародних конференціях, осяжна бібліографія опрацьованої літератури (609 позицій), а також інші відзначені у відгуку здобутки дають цілковиті підстави для присудження Сергієві Миколайовичу Романову ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література та 10.01.06 – теорія літератури.

15 жовтня 2019 р.

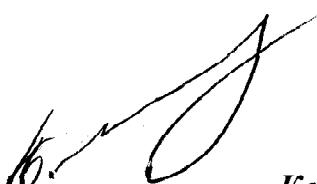
Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, доцент;
професор кафедри українського
літературознавства та компаративістики
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Левченко Г.Д.

Проректор з навчальної роботи
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Корнійчук Н.М.